

Р Е Ц Е Н З И Я

**от проф. д-р Мария Василева Тотева, дмн
относно дисертационен труд на тема: „Социально-педагогическая
роль народно-национальных игр”, представен от
Жанибек Кабелкович Кудриев
с научен ръководител проф. Петър Киров, доктор
за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”
в професионално направление 7.6. Спорт, докторска програма
„Теория и методика на спортната наука”**

Хилядолетните традиции на един етнос имат своето огромно влияние върху нравите, обичаите и културата на следващите поколения. Народните игри са част от историята на всяка нация, като съхраняването им обогатява духовния живот на техните потомци. В този смисъл, темата на докторския труд е актуална и има своята научно-практическа значимост.

Дисертацията е в размер от 143 стр. в т.ч. библиографски списък от 123 заглавия, представени на кирилица. Онагледяването е от 10 фигури.

Трудът е структуриран в следните глави:

- Философски основи на физическата култура и спорта.
- Цел, задачи, методи и организация на изследването.
- Резултати и анализ на собствените изследвания.
- Изводи и препоръки.

Трудът започва с въведение, в което авторът мотивирано определя своята научна идея към анализиране ролята на физическата култура в съвременното общество и факторите за нейната реализация.

Първата глава включва 2 раздела „Физическата култура и спорта в системата на обществените отношения” и „Спортът като социално явление”.

В началния раздел докторантът обсъжда единството на двата процеса на развитие на личността – физически и социален. Той дефинира структурните компоненти на физическата култура, групира

ги в 3 направления – аксиологичен, операционен и личностно-творчески като провежда вътрегрупов анализ на тези категории. Така в аксиологичния компонент е въведена категорията „ценности на физическата култура“. Последователно те са обсъдени подробно в различен аспект:

Авторът представя своето становище относно същността на физкултурната дейност като „съзнателно целенасочено формиране и поддържане на физическите, телесно-двигателни качества необходими за здравето и пълнокръвната жизнедеятелност на човека“. Въз основа на това схващане е отделено специално внимание на човешкото здраве и факторите (в т.ч. спортните занимания), които го обуславят.

Вторият раздел на „Глава първа“ обсъжда спорта в различен аспект – социален, естетичен, здравен, културен и др. Въз основа на литературен материал са коментирани и характеризирани различните аспекти на спортната дейност. Това дава основание на автора да направи обобщение на литературния преглед, който до голяма степен има теоретичен, а не конкретен характер, свързан с разработвания проблем. Представената хипотеза е твърде обща, без достатъчна конкретност.

Целта на изследването е да се разкрие съдържанието и социално-педагогическата роля на народно-националните игри на Казахстан в развитието на физическата култура и спорта.

Изведени са 4 основни задачи, които гарантират успешната реализация на поставената цел.

Предметът и обектът са ясно формулирани.

Организацията на изследването включва 3 етапа:

- Констатиращ, в който се установява нивото на подготовката на учениците и разработване на методика за физическо възпитание с включени в него казахски национални игри.
- Формиращ – с практическо приложение на авторската методика и оценка на междинните резултати.

- Контролен – при който акцентът е върху здравното състояние на учениците обучавани по експериментална и стандартна програма на физическо възпитание.

Изследването е проведено с 250 ученици от горната училищна възраст, които са разпределени в две основни групи. Първата е експериментална и обхваща 38 ученици, а втората се обучава по установената училищна програма.

С оглед по-голямата обективност на информацията, като част от проекта са организирани експедиции до всички райони на Казахстан. Тяхната цел е:

- да се проучат неизучени народно-национални игри;
- определяне на тяхната популярност сред населението;
- степента на използването на игрите в обучението по физическо възпитание;
- запазване на народните традиции;
- перспективи за бъдещо приложение в системата по физическо възпитание на младежта.

Приложените изследователски методи са:

- Анкета, която е проведена с 500 д. (учители, спортисти, родители).
- Интервю с 250 д., показали затруднение в анкетирането.
- Педагогическо наблюдение, като резултатите са обобщени и анализирани в образователни, възпитателни и оздравителни направления.
- Математически методи за обработка на резултатите.

Третата глава на дисертацията представя резултатите от изследваните и техния анализ. Тя започва по нестандартен начин чрез обсъждане на „играта“ като категория и агонистиката като основа на спортните прояви. Изказвам моята положителна оценка за многостранния анализ извършен в посочените направления. Въз основа на завидна библиографска осведоменост е представен богат материал,

който има определени научни достойнства. Забележката ми е че мястото на тази теоретична част, е по-подходящо да бъде включена в литературния преглед, а в тази глава да се направи конкретен анализ на собствените резултати.

Обсъждането показва, че включването на казахските национални игри в обучението по физическо възпитание повишава интереса на учениците към тях; подобрява социалните взаимоотношения; спомага за формиране на правилен мироглед и поведение; повишава тяхното самочувствие. Съществена промяна е по-успешното усвояване на учебния материал от практикуващите народни игри, в сравнение с останалите ученици. Тези заключения имат до голяма степен теоретичен характер.

Част от проучването е свързано с определяне ролята на учителя по физическо възпитание, специализиран в преподаването на казахските национални игри. Неговите качества в личностен и професионален план са коментирани подробно и въз основа на мнението на анкетираните родители. Всички те подчертават ролята на духовните качества на преподавателите както и недостатъчната информираност по проблема в семеен план.

Основната част на разработения труд би трябвало да бъде т.н. **формиращ етап**, в който да се представят основните казахски игри с техните специфични особености. От друга публикация на автора разбирам за различни разновидности като (цитирам английски текст „kokpar”; „aksnek”; “ak serek and kok serek”; “sais” и др.). Много игри са свързани с участието на коне (при мъже и жени), стрелба с лък и др., което изисква допълнителни умения. За съжаление, точно тук в дисертацията липсва тази информация, което има много голямо значение относно обучителната програма. В последствие този пропуск е коригиран, като в края на книжното тяло в раздел „Заклучение” е представено описание на основни народни игри, практикувани в

Казахстан от дълбока древност до наши дни. Съществуват различни класификации като авторът възприема следната:

- игри от общ характер;
- игри с елементи на съпротивление и борба;
- игри в открита местност;
- конноспортни игри;
- атракционни игри.

За отчитане ефекта от приложението на игрите са използвани следните теста – спортно ходене 30 м.; бавно бягане 30 м.; скок на дължина от място; скок на височина с разбег; хвърляне на уреди съобразно възрастта на изследвания. Според автора системата на физическото възпитание по проблема включва:

- предпазване и укрепване на физическото и психическото здраве на учениците на базата на казахските национални игри;
- усъвършенстване на физическото развитие и подготвеност на учениците за изпълнение на казахските национални игри;
- формиране на базова двигателна култура, повишаваща физическите качества на организма и резистентността му към болести.

За подобряване на професионалната квалификация на учителите авторът разработва подробен актуален план за работа в обсъжданата специфична насока.

Сравнителният анализ между опитната и контролна групи установява липса на разлики в базовите показатели преди провеждане на експеримента. Според автора обучението в народно-национални игри води до положителни промени в някои функционални показатели, физическата подготвеност, подобряване на краткосрочната и дългосрочна памет, повишаване на удовлетвореността. Въз основа на тези резултати докторантът предлага програма по физическо възпитание на базата на казахските национални игри. Тя включва целенасочена подготовка в тази насока на учителите; разработване на

методични указания и учебници за практическа работа; организиране на тематични семинари в т.ч. и с родителите.

Последната част на дисертацията озаглавена „Заключение“ обхваща разнообразна информация, която не допринася за доброто качество на труда от техническа гледна точка.

Анализът на труда установява, че е проведено целенасочено научно изследване и са получени интересни резултати, но те не са систематизирани по най-добрия начин. Представени са голям брой литературни данни като част от тях не кореспондират с основната теза и често са включени в неподходящи раздели. Теоретичният материал е обемен, за сметка на реалния педагогически експеримент, който изисква по-добро изложение.

Въпреки това, проучването има своите достойнства, които бихме формулирали, както следва:

- Разкрита е значимостта на казахските народно-национални игри за нравственото, умствено и физическо развитие на обществото като цяло и в частност на младото поколение.

- Разработени са организационни форми и методични програми за приложение на народно-националните игри в обучителната програма на учащите.

- Предложена е нова национална система за спортна активност на населението на база на двигателна дейност осъществена чрез народните игри.

- Определени са компетенциите на учителите провеждащи обучението в тази насока и тяхната роля в методиката на преподаване на националните игри.

- Дадена е подробна информация за генезиса на „играта“ и понятиятната ѝ характеристика.

Трудът завършва с 5 извода, от които три имат общотеоретичен, а не конкретен характер относно ролята на

физическата култура и спорта. Последните два извода отразяват изследователската концепция на автора.

Във вразка с проучването са публикувани 3 статии, които са свързани с проучвания проблем.

Авторефератът е оформен адекватно и до голяма степен коригира някои слабости в изложението на научния проект.

Заключение.

Представената дисертация на тема „Социально-педагогическая роль народно-национальных игр” има своите положителни качества, тъй като обосновава ролята на казахските народни игри в обучението по физическо възпитание на съвременното поколение.

При оформлението на своя труд дисертантът е допуснал ред слабости, които са главно от технически характер. Те не намаляват заключенията относно значимостта на проведеното изследване.

Въз основа на това, давам положителна оценка на извършеното проучване и предлагам на Уважаемото научно жури да присъди на Жанибек Калбекович Кудриев образователната и научна степен „Доктор” в професионално направление 7.6. Спорт, докторска програма „Теория и методология на спорта”.

Рецензент:

Чл. 2 от ЗЗЛД

Проф. д-р Мария Василева Тотева, дмн